Gáspár Ferenc

Én, Mátyás király

regényrészlet

„..Légy te király, én pedig egyszerű kíséret,
Mit te kiadsz, itt a szavam, álljon az ítélet!"
Arany János: Pázmán lovag

Egy

Én, Mátyás király, aki soha nem kezdtem el a levelemet királyi többesben, hogy *mi*, az Úr 1478-ik esztendejében levelet írok a velencei dózsénak, Galeotto Marzio kiszabadítása ügyében, mert emlékszem, én is voltam fogságban, s ha az a fogság nem is hasonlítható az ólomkamrák börtönéhez, azért mégiscsak börtön volt, olyan hely, ahonnan nem lehetett elmenni. Nem sétálhattam kedvemre a Moldva partján, nem nézhettem a kis hajókat siklani a téli napfényben, nem kóstolhattam sonkát, s nem öblíthettem le jóféle prágai sörökkel. Csupán tizennyolc éves voltam akkor, de ifjúságomnak az a bizonyos ideje volt a legszebb. Minden érzékem új és új kalandokra, új ismeretekre csábított, olyan voltam, mint a kétéves csikó, mint a legszebb mén, melyet nem lehet kifárasztani, és nem akar semmi mást, minthogy száguldjon a végtelen mezőkön. És persze hágjon közben, szinte futtában, mert sietni kell, új rétek, új legelők felé. Ha választanom kellene, ha egy tündér, vagy manó elébem állna, és azt kérdezné, hogy hány éves szeretnék lenni, hogy újból átélhessem az elmúlt évek gyönyöreit, akkor biztosan ezt kérném, pontosabban az utolsó napokat, amikor már tudtam, hogy nemsokára szabad leszek – és király. Magyarország királya.

Nem, Galeotto már nem fiatal ember. Neki más miatt nehéz a fogság. Lassan ürül a hólyag, renyhe a bél, fáj az ízület, keményedik a térd. Reggelente nehéz a járás. Túlsúly nyomja a lábát, a szem sem a régi, s a fül sem hallja a lányok vidám énekét a Rialto felől. De ha nem lenne szipor-kázóan okos, ha nem lenne természete vidám, és nem ír majd rólam könyvet, akkor is megmenteném-e? Mert írni fog, ez biztosan tudom. Szóval, ha nem lenne nekem olyan fontos a személye, akkor írnék levelet az érdekében a dózsénak? Andrea Vendramin nyolcvanöt esztendős. Megérti-e majd, amit kérek tőle? Egy öreg Galeottót az agg dózsétól. A hírek szerint zápul az agya, közeleg a halál. Vajon az én halálom mikor közelít? Apám alig érte meg az ötvenedik évét, állítólag. Valójában senki nem tudta, hány esztendős. A bátyám a húszas évei végét taposta. Hál'

istennek ritkán jelenik meg előttem, s fej nélkül soha. Ki is szaladnék a világból. Én, Mátyás király.

De azt hiszem, most fontosabb dolgom van. Meg kellene írnom, miképpen lettem király, mert ezt senki nem tudja. Hogy valójában mi történt, húsz évvel ezelőtt, Prágában, Podjebrád udvarában.

De mégse. Hiszen ez ráér. Most fontosabb Galeotto ügye. Még megmurdál nekem ott, Velencében.

Egyébként lehet, hogy nem írom meg. Maradjon örökre az én titkom. Hiszen Podjebrád sem él már, senki nem fogja kikutatni, hogy mi történt. Pedig biztosan sokan kíváncsiak lennének rá.

Kettő

Megpróbáltam úgy írni, ahogy ő ír. Olyan titokzatosan és mégis királyian. Hiszen egyszer ki is cseréltük egymást, én ültem a trónjára, ő meg felvette a bohócsipkámat. Mikor az a dörmögő nagyúr szaladt fel Budára. Hogy elcsábította a feleségét… na hiszen… pedig ritkán tesz ilyet, nincs is rá ideje, de a mítosz már terjed, a mese, hogy a király álruhában járja az országot. Dehogy is járja… a jóságos Mátyás király. Nagy Lajos. Na, igen! Ő tényleg megtette. Ám a pórnép azt sem tudja, ki uralkodik. Sokan azt hiszik még Zsigmond, hiszen ő annyira sokáig volt a trónon, és még a pénzt is elrontotta. Nyilván rengetegen emlékeznek a törökverőre, Hunyadi Jánosra. De az eldugott falvakban, északon, a hegyek között még mindig az Árpádok járja. A szent királyok nemzetsége. Hol vagy, István király, ezt éneklik. Még Erdélyben is… hiszen van olyan, aki életében nem járt még a szomszéd faluban sem. Nem is tudna, mert nincs rendes cipője. Arra jó, hogy beálljon a barázdába az eke mögé, de a keményre taposott göröngyös utakon, lyukas talpú csizmában, lábujjhegyen egyensúlyozva… áh!

Lebersit, a király bolondja nagyot nyújtózott. Fel kellene kelnie, de egy bolond bármeddig lustálkodhat. Nincsenek elvárások. Aztán mégiscsak eszébe jut valami, kiugrik az ágyból. Vizet önt a mosdótálba, arcára fröcsköli. Odakint már felkelt a nap. Tavasz van.

Három

Egyszer megtaláltam Lebersit naplóját. Hogy miket ír össze rólam az a gazember. Hogy nem mászkálok álruhában. És hogy ő meg én kicseréltük egymást. Hiszen nem is hasonlítunk…! Ilyenkor írják azt a

történetírók, hogy a király szörnyű haragra gerjedt! Na, nézzük csak. Megy-e még az a gerjedés?

– Azonnal ide elém az átkozott bohócot!

Jó órát rohangásznak, mire megjelentik:

– Uram-király, kegyelmezz árva fejemnek, de a bolond nincs sehol! Eltűnt, mintha a föld nyelte volna el!

Minden eltűnik egyszer. Éltek itt régi népek, mondják, gallok, kimerek, avarok, ki tudja mifélék? Hol vannak ők most? És hol vannak a mesebeli sárkányok, egyszarvúak, amik egykor benépesítették a földet? Hol van Róma és hol a hellének? És Janus?

Ki törődik már a hellénekkel, kinek fáj Róma? Egyszarvú meg él valahol Afrikában, mesélik az utazók. Talán a távoli Indiában szintén. De Janus? A költő, akiről már életében úgy írtak, hogy a „kedves arcú". Bülbül szavú. Olyan volt a pofája, mint a kőszikla. Hadonászott a kardjával. Kedves arcú…

Mátyásnak lelassultak a gondolatai. Mozdulatlanul feküdt a fekhelyén és várt. Vagy inkább ült. És várt. És egyszerre csak megjelent az a furcsa alak, akire egész délelőtt várt, hiába.

– Te is jó lennél halálnak – mondta neki a király.

Kampó táltos, mert ő volt az, csupán az ínyét mutatta, úgy nevetett befelé, hangtalanul.

– Mi a helyzet Galeottóval? – mordult rá a király.

– Elvittem a leveled, de ezzel még nincs minden megoldva – felelt a táltos.

– Csak a sövényt hágod – jegyezte meg Mátyás. – Ne hidd azt, hogy feltaláltad a spanyolviaszt – tette még hozzá, látva, hogy Kampó nem értette meg őt azonnal.

– Vissza kell vonnia a tanait – fejtegette a táltos, elengedve a király szavait a füle mellett.

– Visszavonja. Nem elég?

– Talán igen – felelte Kampó és talányosan nézett. – Ha tényleg a király akarja, és nem Lebersit, a bohóc.

– Ne bosszants Kampó! Amíg jól van dolgod… Én vagyok, nem látod?

– Látom – válaszolta a táltos, és ő most tényleg a homlokát vakargatta. – De akkor hol lehet a bohóc?

És ekkor, mintha függönyt húztak volna el, a terem sarkában megjelent egy arc. Az arc a levegőben lebegett, és kísértetiesen hasonlított a királyéra. És az egyik pillanatban bohócsapka volt rajta, a másikban pedig korona. No, nem Szent Istváné, hanem csak egy olyan apró koronácska.

Nem, kedves olvasó, a király nem erre ébredt. Nem volt álom a „Janus" arc, ugyanolyan valóság volt, amilyen valóságosan eszed a kenyered

otthon, mondjuk a reggeli híreket hallgatva. És ettől a kísérteties jelenségtől, a levegőben lebegő Lebersit–Mátyástól aztán sokkal jobban összezavarodott minden, mint egy századokkal később élt orosz író regényében.

Először is. Belépett a királyné. Beatrix fiatal volt és bájos. És mint minden halandó, ha csodát lát, összecsapta a kezét. Aztán…

– De most már elég a tréfákból! Eredj vissza Kampó Velencébe, ott ijesztgesd a Signoriát meg a nagyságos inkvizíciót! – mordult a király, és ettől minden a helyére került. Eltűnt a lebegő szellemalak, eltűnt a királyné és a táltos, de a budai palota is. Mátyás kietlen síkságon, hómezőn lépdelt, fák csontszáraz gallyai nyújtogatták felé az ujjukat, szél tépte súlyos palástját. Nem volt egyedül. Janus, a költő lépdelt mellette. Egy vénséges vén fához érkeztek. Mátyás nekitámasztotta a hátát a tölgynek, így kevésbé érte a szél.

– Mi végre vagyok a világon? – kérdezte a költőt. Janus nem felelt azonnal, szeméből csurgott a könny. – Mondd meg nekem, Janus! Miért születtem? Érzem, nem tudok dinasztiát alapítani. Beatrix nem fog fiút szülni nekem, Jánoskát meg nem ismeri el a világ. Nem törvényes örökös. Miért lett belőlem király, ha nem segíthetek a népemnek?

A költő állt mereven, percekig, majd egyszerre csak, hirtelen mozdulattal előrelépett. Megölelte a királyt.

Valaki felébredt a budai palotában. Valaki, akinek királyt kellett játszania.

Higgyétek el, sokkal inkább lennék boldog pór, halászlegény valamelyik Isten háta mögötti, Tisza-parti faluban. Reggelente behoznám a halakat, az ágyban, szagos párnák között fiatal feleségem ölelő karja várna. A házamat magas cölöpökre építeném, ha jön az ár, csak kacagnám, ahogy az urak dézsmaszedő seregeit szintén. Nem tudnának ártani nekem, csak integetnék nekik a nagy vízen át, míg ők tehetetlenül ráznák az öklüket. Ott élnénk, békésen, boldogan. És hátfájás nélkül. Követség, követség. Kit kell ma követségbe küldenem? Hát persze, Ulászlóhoz. Legyen ő a cseh király, de fizessen! Fizetni fog… a cseh kutya. És akkor itt van még Galeotto is. Tagadta a megtestesülést. Mármint a feltámadás után. És előtte? Én miért vagyok ebben a testben? Fájós háttal.

– Mi van, mit akartok? Egy percre sincs nyugta tőletek a királynak! Húzzátok el a függönyöket, ha már beszemtelenkedtetek ide! Reggel van!

*

Gáspár Ferenc regénytrilógiájának harmadik kötetéből való ez a részlet. Mindhárom mű megírását az NKA alkotói ösztöndíjjal támogatta. A regények az alapvető történelmi tényekhez való ragaszkodás mellett nem nélkülözik a fantáziadús elemeket, a szürreális álomlátást, a meglepő fordulatokat.